

SIVILOMBUDET

ROMERIKE FENGSEL
Postboks 694
4302 SANDNES

Vår referanse
2024/6687

Deres referanse

Vår saksbehandler
Lars Mathias Enger

Dato
03.12.2025

Fengslets oppfølging av Sivilombudets besøk i februar 2025

Sivilombudet mottok 22. oktober 2025 svar fra Romerike fengsel om hvordan fengselet følger opp anbefalingene gitt i rapport etter besøk fra Sivilombudets forebyggingsenhet 5. og 6. februar 2025.

Fengselet har gitt en oversiktlig orientering om sin oppfølging. Sivilombudets oppfatning er at fengselet har iverksatt flere tiltak som er positive og egnet til å imøtekomme bekymringene som er beskrevet i rapporten. Samtidig vil vi for enkelte anbefalinger be om noe ytterligere informasjon.

Nedenfor gjennomgår vi fengslets tilbakemeldinger per anbefaling. Anbefalingene er nummerert som i besøksrapporten.

Beslutning om plassering i sikkerhetscelle

- 1. Fengselet må sikre at sikkerhetscelle bare brukes når tiltaket er strengt nødvendig, mindre inngripende tiltak har vært forsøkt eller vurdert, og inngrepet er forholdsmessig.*
- 2. Fengselet må dokumentere en konkret begrunnelse for at alle lovens vilkår for bruk av sikkerhetscelle er oppfylt. Det bør sikres at innsatte er hørt.*

Fengselet beskriver at de vil gjennomgå alle saker om bruk av sikkerhetscelle i ledelsen, for å sikre at lovens vilkår er fulgt. De gjennomfører også jevnlige møter der jurister gir opplæring til operative betjenter som fatter slike vedtak. Videre arbeider fengselet med å oppdatere malene for vedtak om bruk av sikkerhetscelle. Malene skal sørge for bedre skriftlige begrunnelser, og de skal bidra til fokus på hvilke konkrete hendelser sikkerhetscelle skal avverge, bruk av mindre inngripende tiltak og innhenting av innsattes syn. Sivilombudet legger til grunn at malen også vil omtale av kravet til forholdsmessighet.

Samlet er styrket internkontroll, opplæring og oppdatert malverk viktige tiltak i arbeidet med å følge opp anbefalingene.

3. Fengselet bør ikke bruke sikkerhetscelle for å forebygge eller håndtere selvskading eller selvmordsforsøk.

Fengselet gir uttrykk for å være enig i anbefalingen, samtidig som de beskriver at gjennomføringen er vanskelig i praksis.

Sivilombudet anerkjenner at situasjoner der innsatte begår alvorlig selvskading eller selvmordsforsøk kan være vanskelige å håndtere. Samtidig vil bruk av sikkerhetscelle i slike situasjoner kunne øke faren for selvmord på både kort og lang sikt, og sikkerhetscelle er derfor ikke et egnet tiltak. Fengselet bør arbeide for å møte innsatte i denne situasjonen med kunnskapsbaserte tiltak som samvær, opphold i friluft og aktiviteter. Videre bør fengselet styrke kommunikasjonen med de innsatte (se rapporten s. 14 og 31), innsattes kontakt med pårørende og bruk av prest eller andre som kan bidra til å ivareta den innsatte, samt sørge for et tett samarbeid med helseavdelingen.

Oppfølging av innsatte på sikkerhetscelle

4. Fengselet bør sikre at det alltid gjøres en individuell vurdering når det brukes håndjern, kroppsvisiteres eller fratas klær ved bruk av sikkerhetscelle. Det samme gjelder ved utelukkelse fra fellesskap etter sikkerhetscelleopphold. Vurderingen bør dokumenteres.

Det følger av fengselets interne instruks at det alltid skal gjøres en individuell vurdering ved bruk av håndjern, kroppsvisitasjon eller fratakelse av klær, og fengselet viser til et utdrag fra instruks for bruk av egne klær ved bruk av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng. Fengselet opplyser at de vil vurdere å innta et punkt om disse vurderingene i ny mal for vedtak om sikkerhetscelle.

Den siterte instruksjonen har vært i kraft siden 2021, og Sivilombudet legger til grunn at også øvrig omtalte instruksjoner var gjeldende på besøkstidspunktet. Våre funn viser at instruksene i praksis ikke ble fulgt (se rapporten s. 17-19). Sivilombudet ber derfor om en beskrivelse av hvordan fengselet vil sørge for at instruksjonen følges i praksis. Vi ber også om en tilbakemelding om fengselets rutinemessige bruk av utelukkelse fra fellesskap etter opphold på sikkerhetscelle, da denne delen av anbefalingen ikke omtales i fengselets svar.

5. Fengselet bør sikre at pepperspray ikke benyttes uten at det er strengt nødvendig, at mindre inngripende tiltak er forsøkt eller vurdert, og at det er forholdsmessig. Disse vurderingene bør dokumenteres.

Fengselet viser til at pepperspray bare kan brukes når det er strengt nødvendig, og at det er strenge retningslinjer for bruk av dette tvangsmiddelet. Fengselets oppfatning er at det var nødvendig å bruke pepperspray mot en innsatt inne på sikkerhetscelle av hensyn til hans liv og helse.

Sivilombudet gjentar at Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) og Europarådets torturforebyggingskomité (CPT) har uttalt at pepperspray aldri bør brukes i

lukkede rom, og at EMD i flere saker har fastslått at bruk av pepperspray i fengsel kan medføre krenkelse av EMK artikkel 3. I saken *El-Asmar mot Danmark* ble det konstatert krenkelse av artikkel 3 etter bruk av pepperspray i forbindelse med en celleaksjon. EMD la særlig vekt på at staten ikke kunne dokumentere at den aktuelle pepperspraybruken uten forutgående advarsel var strengt nødvendig.¹ Mangelen på advarsel for bruk av pepperspray gjaldt tilsvarende i saken omtalt i besøksrapporten.

6. Fengselet bør sikre at innsatte på sikkerhetscelle får utdelt mat og drikke på en respektfull måte og så langt som mulig uten bruk av gulvluke.

Sivilombudet konstaterer at fengselet i ny instruks for bruk av sikkerhetscelle vil følge opp anbefalingen, slik at hovedregelen blir at mat skal gis gjennom luke i celledør.

7. Fengselet bør sikre at det er mulig å ivareta personlig hygiene på sikkerhetscelle, uavhengig av om den innsatte ber om det eller ikke.

Fengselet har fulgt opp denne anbefalingen ved at innsatte nå kan benytte et vaskevannsfat som settes på et bord utenfor luke i celledør, og at innsatte kan få inn våtservietter på sikkerhetscella. Dette skal lette ivaretagelse av hygien for innsatte i sikkerhetscelle. Vi vil også oppfordre fengselet til å gi flere innsatte på sikkerhetscelle tilgang til vann, såpe, antibac og tannkrem, slik besøksrapporten viste eksempler på (se s. 20).

8. Fengselet bør styrke oppfølgingen av innsatte på sikkerhetscelle for å forebygge isolasjonsskader. Oppfølgingen bør bidra til at oppholdet blir avsluttet så raskt som mulig.

Fengselet opplyser at de vil innta i instruks at det skal vurderes om innsatte på sikkerhetscelle kan få kontakt med prest, imam, kontakttbetjent eller andre som innsatte har god relasjon til, samt med pårørende eller andre støttepersoner. Videre vil fengselet vurdere om innsatte på sikkerhetscelle kan gis tilgang til aviser, bøker, blader og lignende. De vil også se på muligheten for økt bruk av aktivitetsteamet ved bruk av sikkerhetscelle. Fengselet ønsker å lage en liste med mulige tiltak for å forebygge isolasjonsskader.

Sivilombudet understreker betydningen av dialog og samtale med innsatte på sikkerhetscelle, både for å forebygge isolasjonsskader og bidra til å avslutte oppholdet så snart som mulig. Å bruke aktivitetsteamet til å understøtte betjentenes oppfølging av den innsatte, vil kunne bidra positivt til dette. Vi konstaterer at Justis- og beredskapsdepartementet har foreslått lovfesting av at også innsatte på sikkerhetscelle skal gis minst to timer meningsfull menneskelig kontakt hver dag.²

Vi ber om en tilbakemelding på prosessen med å gjennomføre endringene fengselet beskriver.

¹ EMD, *El-Asmar mot Danmark*, klagenr. 277/19, 3. oktober 2023, avsnitt 78 og 79.

² Prop. 165 L (2024-2025) side 150.

9. Fengselet bør sikre at innsatte kan ta kontakt med advokat under opphold på sikkerhetscelle uten forsinkelser og i full konfidensialitet.

Fengselet viser til at sikkerhetscellene ikke har calling, og at eventuell kontakt med advokat må skje med fysisk telefon. Fengselet vil behandle spørsmålet i ny instruks for bruk av sikkerhetscelle.

Sivilombudet gjentar at innsatte på sikkerhetscelle har en lovfestet rett til gratis advokatbistand i forbindelse med vedtak om sikkerhetscelle, og at denne retten forutsetter mulighet til å ta kontakt med advokat.³ Vi viser ellers til regionens pålegg til fengselet om samme forhold (rapporten s. 23).

Vurdering av opprettholdelse etter bruk av sikkerhetscelle

11. Fengselet bør sikre at det gjøres fortløpende vurderinger av om lovens vilkår for fortsatt plassering i sikkerhetscelle er oppfylt. Fengselets bør dokumentere de fortløpende vurderingene minst hver sjetten time.

Sivilombudet konstaterer at fengselet er enig i at det oftere bør dokumenteres vurdering av om lovens vilkår er oppfylt, særlig på natten, og vil innta dette i ny instruks. Fengselet vil også prioritere opplæring av operative ledere som skal gjøre de aktuelle vurderingene i det daglige.

12. Fengselet må sikre at sikkerhetscelleopphold avsluttes umiddelbart når lovens vilkår ikke lenger er oppfylt.

Fengselet viser til at det skal gjøres hyppigere vurderinger og gis opplæring til de ansatte (ref. anbefaling 11 over). Videre beskrives flere samlinger i regi av Kriminalomsorgen region øst, med fokus på oppfølging av isolerte innsatte og praktiske forhold knyttet til sikkerhetscellebruk.

I besøksrapporten side 26 og 27 omtales flere tilfeller der det ser ut til at innsatte ble sittende på sikkerhetscelle lenger enn det som var strengt nødvendig, herunder fordi samarbeid og kommunikasjon ble praktisert som et vilkår for å komme ut av sikkerhetscelle. Sivilombudet ber fengselet være særlig oppmerksomme på denne problematikken, for eksempel gjennom både varslet opplæring av operative og styrket internkontroll (ref. anbefaling 1 og 2 over).

Sikkerhetscelleopphold med særlig høy risiko for umenneskelig og nedverdiggende behandling

13. Fengselet bør iverksette særlige tiltak for å forebygge langvarig og gjentatt bruk av sikkerhetscelle.

³ Se Prop. 103 L (2024-2025) side 31 nederst.

Sivilombudet forstår det slik at fengselet vil iverksette økt samarbeid mellom den restriktive avdelingen Zulu øst, vaktledere og aktivitetsteamet, og at aktivitetsteamet i større grad skal inkluderes i arbeidet med innsatte plassert i sikkerhetscelle.

Videre jobber fengselet med å etablere en ny avdeling, der innsatte som vurderes som en risiko for seg selv eller andre vil bli kartlagt med tanke på å utarbeide en forebyggende plan i samarbeid med den innsatte selv. De vil også utarbeide tiltakslistene knyttet til den enkelte innsatte.

Dette er konkrete tiltak som kan bidra til å forebygge langvarig og gjentatt bruk av sikkerhetscelle. Sivilombudet peker også på muligheten for tett samarbeid med helseavdelingen og vurdering av straffavbrudd og alternative soningsformer.

Forebygge bruk av sikkerhetscelle

14. Fengselet bør styrke sitt arbeid med å evaluere og forebygge bruk av sikkerhetscelle, og involvere innsatte i dette arbeidet.

Fengselet opplyser at inspektør og jurist gjennomgår vedtak om sikkerhetscelle, i tillegg til at ledelsen gjennomgår alle vedtak om tvangsmidler. Videre beskrives møter med involverte ansatte etter belastende hendelser (SEB), blant annet med tanke på læring. Fengselet vil også se på muligheten for å involvere den innsatte i evalueringen av sikkerhetscellebruk.

Så vidt vi kjenner til, brukes SEB i hovedsak til avlastning for ansatte og i liten grad til læring. Dette var også beskrivelsen vi fikk fra flere ansatte ved Ullersmo.

I besøksrapporten er det videre pekt på flere eksempler på kommunikasjon fra ansatte som syntes lite egnet til å roe ned innsatte og dempe situasjonen (for eksempel på side 31), og Sivilombudet savner en tilbakemelding om tiltak for å styrke ansattes bruk av deeskalerende kommunikasjon.

Vi ber om at fengselet beskriver hvordan ansatte og innsatte rutinemessig involveres i evaluering av situasjoner med bruk av sikkerhetscelle med sikte på mulig læring. Vi ber også om en nærmere beskrivelse av tiltak for økt fokus på deeskalerende kommunikasjon.

Avslutning

Samlet ønsker vi mer utfyllende informasjon om fengselets oppfølging av anbefaling nr. 4, 8 og 14. Vi ønsker videre oversendt ferdigstilt instruks og mal for bruk av sikkerhetscelle oversendes, og vi har merket oss at dokumentene vil inngå i fengselets oppfølging av anbefaling nr. 1, 2, 6, 9 og 11.

Frist for ny tilbakemelding til Sivilombudet er 16. januar 2026.

I forbindelse med det forestående arbeidet, gjør vi særlig oppmerksom på at Skien fengsels erfaringer med å drastisk redusere bruken av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng, beskrevet i vår besøksrapport tidligere i år, kan være nyttige også for andre fengsler.⁴

Vi minner om at fengselets svar også i den videre oppfølgingen skal utformes på en slik at det kan offentliggjøres. Dersom svarene inneholder opplysninger som ikke kan offentliggjøres må det opplyses om dette og sendes en sladdet versjon som kan offentliggjøres. Hjemmel for å unnta opplysningene må oppgis. Med mindre annet blir opplyst, vil det bli lagt til grunn at svarene kan offentliggjøres i sin helhet.

Ved spørsmål om oppfølgingen, ta kontakt med Lars Mathias Enger på lme@sivilombudet.no eller telefon 22 82 85 26.

For sivilombudet

Helga Fastrup Ervik
avdelingssjef

Lars Mathias Enger
seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent etter gjeldende interne rutiner og har derfor ikke håndskrevet underskrift

Kopi til:

JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET

KRIMINALOMSORGSDIREKTORATET

KRIMINALOMSORGEN REGION ØST AVD ADMINISTRASJON

⁴ Sivilombudet. (2025). Rapport etter besøk til Telemark fengsel, Skien avdeling.